

Runer frå utgravingane i Trondheim bygrunn 1971–94

Med eit tillegg av nyfunne innskrifter elles frå byen (N774–N894)
Av Jan Ragnar Hagland

(Manus til "Norges Innskrifter med de yngre Runer" (NIyR) bind 7)

KJØPMANNSGATA 20-26 (FOLKEBIBLIOTEKSTOMTA)

IV. RELIGIØSE/MAGISKE FORMLAR

[**822**] N-28109. (Tidlegare omtala: Hagland 1986: 15, 45; 1990b: 11ff, [38/39]; 1995: 24f; NIyR VI: 241 (omtala som A157); Ertl 1994: 368; Knirk 1998: 504.)

Innskrifta stå på ein blykross med 58 mm lang stomm og samla armlengd 26 mm. Blyet er 1-2 mm tjukt. Det er runer på baa sider av gjenstanden, båda på stommen og på krossarmane. I den nedre enden av stommen er det eit hol som er laga etter at runene er rissa. Innskrifta er såleis defekt på baa sider der holet er. Gjenstanden vart funnen i 1975, felt FF, hovudfase 8. Det vil seia ein arkeologisk kontekst som kan daterast til tida mellom første og fjerde kvartal av 1200-talet. Funnet synest såleis å skriva seg frå same periode som N821. Blyet er temmeleg oppsprukke, og det gjer lesinga svært usikker på fleire punkt her. Innskrifta på baa sider av stommen er 45-46 mm lang og runene 5-6 mm høge. Runene på krossarmane er 7-9 mm høge. Dei ulike delane av innskrifta er for det meste innråma av dobbeltarma krossar (sjå ill.). Side a1 (stommen) må lesast i to retningar, frå kvar av endane og opp til krossarmane. Runene på øvre og nedre del av stommen står opp-ned i høve til kvarandre. Runene på krossarmane må lesast i ei retning (frå venstre til høgre). R 2 på øvre del av side a1, r. 5 på nedre del, r. 1 og 4 på a2 og sameleis r. 1 og 4 på side b2 har punkteringar med eit så markert snitt at dei alle mest ser ut som **f**-runer. Grunnen til det er truleg det mjuke metallet. Før r. 1 og etter r. 4 på øvre del av side a1 er det dårleg bevarte krossar som råme for runene, berre sjølve stommen er godt tydeleg baa stader. Nedre del av side a1 byrjar med ein dobbeltarma kross. Deretter følgjer restar av to stavar, truleg to runer som er øydelagde av holet gjennom stommen (r. 1 og 2). Staven på r. 3 er godt bevart. Runa har ein, kanskje to kvistar ned til venstre og kan vera anten **a** eller **o**. R. 4 har berre stav og må oppfatast som **i**. R. 5 er binderune **ag**. R. 6-8 er godt bevarte, og lese måte som **ios** er sikker. Etter r. 8 er ein del av overflata forvittra, men det er ikkje teikn etter fleire runer i den leseretninga. Om vi ser bort frå den noko spesielle forma på **g**, er alle lese måtar på side a2 sikre. Det same gjeld b2 som er nesten identisk utforma.

Side b1 ser ut til å vera rissa frå nedre del av stommen og heilt opp til toppen, altså ikkje rissa i to retningar slik som tilfelle er på side a1. Før første rune står ein

dobbeltarma kross. R. 1 er øydelagd av holet gjennom stomm. R. 2 har bevart stav og ein sikker kvist frå midten og ned til høgre. Andre sida av staven er delvis borte på grunn av holet. Mogleg, men svært usikker **m**. R. 3 er binderune **ar**. Kvisten ned til venstre står så høgt over tangeringspunktet mellom kvist og stav i **r** på andre sida av staven, at det ikkje kan vera tale om å oppfatta dette som ein rest av kristusmonogrammet. R. 4 og 5 utvetydig **i** og **u**. R. 6 har stav og to parallelle kvister opp til høgre som i **f**. Mellom basis av staven av r. 6 og toppen av r. 7 er drege eit rett snitt av ein litt annan karakter enn snitta elles i innskrifta. R. 7 har stav og kvist (boge?) frå toppen og eit stykke ned til høgre. Kan vera **l**, kanskje òg defekt **u**. Av r. 8 er berre staven tydeleg. Det er *kanskje* ein kvist ned til venstre, litt nedanom midten. R. 9 har stav og kvist ned til høgre eit lite stykke ned frå toppen av staven, truleg **l**. R. 10 har stav og uklår kvist frå midten og ned til venstre som i **a**. Eit vassrett snitt midt på kan vera meint å gjera dette (også?) til ein kross. Etter dette følger restar av ein stav (r. 11), så ein stav som kankje er punktert (r. 12) og endeleg sikker **l** (r. 13). Til slutt står ein dobbeltarma kross med lett bogeforma stomm:

† †(?) † † †

‡ ? ? †(?) † † † †

a1) [stomm, øvre del] † **a**(?) **g l a** † [stomm, nedre del] ‡ **?** **?** **a**(?) **i a g i o s**

a2) [armar] ‡ **ag l a** ‡ **ag l a** †

‡ ? ? †R(?) † †(?) †R(?) **a**(?) † †(?) † †

b1) [stomm] ‡ **?** **?** **ar**(?) **i u f**(?) **au**(?) **a**(?) **l a**(?) † **e**(?) † †

‡ † † † † † † † † †

b2) [armar] ‡ **ag l a** ‡ **ag l a** †

a1) *agla ? agios* a2) *agla agla* b1) ? b2) *agla agla*

Jamvel om denne gjenstanden er sterkt medteken, kan vi i alle fall med full visse konstatere at vi har å ei innskrift med det religiøst-magiske akronymet *agla* som det dominerande element. Side a2 og side b2 formelen oppatteken to gonger kvar, a1 (øvre del) ein gong. Nedre del av a1 inneheld det greske ordet *αγιος* tilsvarende det latinske *sanctus* (heilag) som høver godt i den samanhengen det her står. Kva som har stått i tillegg til dette ordet på denne del av sida, er uvisst. Sekvensen *agla agios* synest elles å vera belagd i den tapte innskrifta frå klokkehuset i Tonstad kyrkje i Vest-Agder (N 216) – i den samanhengen også saman med formelen *tetragrammaton*. Innhaldet på side b1, synest å måtta stå endå meir ope. I første del av lina er det kanskje tale om namnet *Maria* (i obl. form). Sekvensen **fau** som så følgjer, synest å måtta bli ståande open for tolking. I andre innskrifter er **fao** oppfatta som det hebraiske bokstavnamnet og som ei form for alfabetmagi (jf. NIyR VI: 65), men lese måten er her såpass uviss at vi ikkje vil kunna seia noko sikkert om det. Den siste sekvensen med eit mogleg **ala** kan sjølvsagt vera ein defekt eller korrump **agla**-formel, men heller ikkje det kan vi vera heilt visse på.

Spesielt med denne gjenstanden med *agla*-innskrifter i høve til dei vi elles kjenner, er krossane før og etter kvar einskild formel. Av dei 12 krossane som finst, er 8 heilt klårt dobbeltarma, ein har tilsynelatande tredobbelt armsett, men her kan den oppsprukne overflata gi feil inntrykk. Dobbeltarma krossar er ofte nytta som erkebispe's

kross (jf. Ursin 1975: 84f). Det er difor kanskje ikkje tilfelleleg at vi finn nett denne krossen representert på eit funn frå erkebispesetets Nidaros. Men i denne samanhengen bør vi vel heller ikkje sjå heilt bort frå det nokså sikre greske innslaget i innskrifta og at dobbeltkrossane her difor kan assosiera til patriark-krossen og aust-kyrkja på eitt eller anna vis. Moglege kontaktar til austkyrkja i Nidaros frå og med harald Hardrådes tid har vore drøfta som ein eventualitet i fleire samanhengar (jf. N806 ovanfor). Ei innskrift som tilsynelatande er såpass ung som den vi har her og utan annan bindande kontekst, står likevel svakt som kjeldemateriale til å stø ein slik tanke.